

■ УДК 351.773:502.211

В. М. Шейко, доктор історичних наук, професор, Харківська державна академія культури, м. Харків

ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЗЕМЛЯН: СОЦІОКУЛЬТУРНІ Й ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Розглядаються процеси трансформації герменевтики системи охорони та зміцнення здоров'я населення Землі в умовах глобалізаційно-цивілізаційної еволюції. Акцентується на соціокультурних аспектах, які допомагають створювати безпечні екологічні умови для подальшого існування людства на планеті. Показово, що проблеми охорони здоров'я розглядаються з урахуванням глобалізаційно-цивілізаційних змін, які відбуваються на сучасному етапі.

Ключові слова: соціокультурні аспекти, герменевтика системи охорони та зміцнення здоров'я, екологічна безпека, людина і природа, природа і здоров'я, природне середовище, біосфера.

В. Н. Шейко, доктор исторических наук, профессор, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ТРАНСФОРМАЦИИ ГЕРМЕНЕВТИКИ СИСТЕМЫ ОХРАНЫ И УКРЕПЛЕНИЯ ЗДОРОВЬЯ ЗЕМЛЯН: СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ И ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Рассматриваются процессы герменевтики трансформации системы охраны и укрепления здоровья населения Земли в условиях глобализационно-цивилизационной эволюции. Акцентируется на социокультурных аспектах, которые помогают создать безопасные экологические условия для дальнейшего существования человечества на планете. Показательно, что проблемы охраны труда рассматриваются с учетом глобализационно-цивилизационных перемен, которые происходят на современном этапе.

Ключевые слова: социокультурные аспекты, герменевтика системы, охрана и укрепление здоровья, экологическая безопасность, человек и природа, природа и здоровье, природная среда, биосфера.

V. M. Sheyko, Doctor of Historical Sciences, Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

TRANSFORMATION OF HERMENEUTICS OF THE SYSTEM OF HEALTH PROTECTION AND HEALTH IMPROVEMENT OF PEOPLE: SOCIO-CULTURAL AND ECOLOGICAL ASPECTS

The processes of transformation of the system of protection and improvement of health of the population of the Earth under conditions

of globalization and civilization evolution are examined. The main attention is paid to the socio-cultural aspects which help create safe ecological conditions for further existence of mankind. The problems of labor safety are studied taking into account globalization and civilization changes occurring at present.

Key words: socio-cultural aspects, hermeneutics, protection and improvement of health, ecological safety, people and nature, biosphere.

Метою статті є морфологічний аналіз традицій і способів тлумачень трансформаційних процесів у системі охорони та зміцнення здоров'я світового співтовариства з урахуванням еволюції соціокультурних і екологічних аспектів.

У трансформаційних процесах формування системи охорони та зміцнення здоров'я світового співтовариства важливу роль відіграють соціокультурні аспекти, адже всі процеси в біосфері взаємозалежні. Людство — незначна складова біосфери, а людина є лише одним із видів органічного життя — *Homo sapiens* (людина розумна). Розум виокремив людину з тваринного світу і надав їй величезної могутності. Вона протягом століть прагнула не пристосуватися до природного середовища, а зробити його зручним для свого існування. Важливим є усвідомлення того, що будь-яка діяльність людини впливає на навколишнє середовище, а погіршення стану біосфери небезпечне для всіх живих істот, зокрема і людини. Всестороннє вивчення людини, її відносин з навколишнім світом дозволили усвідомити, що здоров'я — це не тільки відсутність хвороб, але і фізичне, психічне й соціальне благополуччя; капітал, наданий не тільки природою від народження, але і тими умовами, в яких існуємо [14; 17; 19; 23; 26; 31].

Нашому сучасникові — людині кінця XX — початку XXI ст. — слід пам'ятати, що призначення людини полягає в тому, щоб продовжити свій рід, зберегти земну кулю придатною для подальшого існування суспільного життя на планеті [1; 12].

Адже глобалістика свідчить, що з появою людини, особливо з початком її виробничої діяльності, дедалі більше прискорюються й поглиблюються зміни біосфери. Це надало підстави В.І. Вернадському оцінити людину як геологічну силу, яка змінює планету Земля у фізичному, хімічному й багатьох інших аспектах. Стало очевидним, що біосфера переходить у новий еволюційний стан, і роль людини в цьому процесі є неоднозначною. Нині вже остаточно утвердилося розуміння того, що настав час, коли подальша еволюція планети і людського суспільства спрямовується Розумом,

і біосфера все більше перетворюється на сферу Розуму — Ноосферу.

На початку ХХ ст. В. І. Вернадський стверджував, що біогенні ефекти наукової думки проявляться яскраво через сотні декаміріад¹. Але події розвивалися значно стрімкіше. На природу, процеси в якій відбуваються тільки еволюційно, повільно, вплинули наслідки науково-технічної діяльності людини, зумовлені науково-технічним прогресом [10; 24].

На жаль, до біосфери науково-технічна революція долучила значно більше негативного, ніж позитивного. З'ясовано, наприклад, що заводи, фабрики, транспорт виділяють в атмосферу до 800 млн т сажі й кіптяви на рік. Крім того, промислові підприємства світу щорічно викидають у повітря близько 700 млн т пилу, сірчистого ангідриду, окису вуглецю, окислів азоту, вуглеводнів [1].

Антропогенний вплив на навколишнє середовище останніми роками сягнув таких масштабів, що виникла реальна загроза самому життю на планеті. Ідеться, насамперед, про шкідливі для біосфери аерозолі й хімічні речовини, що викидаються промисловими підприємствами і руйнують життєво важливий природний бар'єр — озоновий шар, який охороняє живі організми від дії ультрафіолетових променів; про кислотні дощі, що пошкоджують ґрунт, водойми; радіаційне забруднення біосфери; зневоднення й перетворення на пустелі величезних регіонів планети; «парниковий ефект» тощо [3].

Природно, що забруднення атмосфери, води, ґрунту, їжі нітратами, пестицидами, ртуттю, радіонуклідами й іншими шкідливими речовинами призводить до загибелі тварин і рослин, викликає найтяжчі захворювання людей. Так, згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, значна частка хвороб (80 %) викликана станом екологічного напруження [4].

З'ясувалося, що всі шкідливі впливи, серед яких — хронічний стрес і зниження рівня і якості імунного захисту організму, зазвичай, підсумовуються, знижуючи здатність організму людини до опору [5]. Останнє надає підстав деяким ученим говорити про «екологічний СНІД». Він збігся з виникненням СНІДу інфекційного і, ймовірно, зробив його агресивнішим.

Ще одним негативним чинником для організму сучасної людини є гіпокінезія, яка виникла порівняно недавно, але її вплив на організм людини посилюється надто швидко. Академік А. І. Берг

¹ Декаміріада — сто тисяч років

ще в 1969 р. наводив цифри, стверджуючи, що в усій вироблюваній людством енергії частка м'язових зусиль за останні 100 років скоротилася з 94 до 1 %. Особливо згубно обмеження рухливості позначається на організмі дітей і підлітків.

Таким чином, негативні чинники антропогенного впливу значно знижують резерви здоров'я як на індивідуальному, так і на популяційному рівнях. І в цих умовах організм людини безупинно адаптується до цілого комплексу природно-кліматичних і соціально-виробничих чинників, що стрімко змінюються. «Ціна адаптації» при цьому залежить від дози чинника, що впливає, й індивідуальних особливостей людини. Тому одним з головних завдань медицини є вивчення механізмів адаптації з метою повноцінного використання природних адаптогенів для лікування й профілактики різних хвороб [14; 17; 19; 23; 26; 31].

Світ вступив у XXI ст. і нове тисячоліття. Для народів багатьох країн і регіонів головними подіями XX ст. стали дві світові війни, революції та потрясіння, крах колоніальної системи, виявлення протиріччя між сучасним промисловим виробництвом, що особливо швидко розвивалося саме у XX ст., й обмеженими можливостями природи компенсувати антропогенні зміни в природних процесах та в їх сформованому балансі на Землі. Людству загрожує загибель у разі ескалації конфліктів чи подальшого розвитку негативних тенденцій у технічному, економічному і соціальному житті суспільства.

Людство набуло й випробувало досвід тоталітарного або плюралістичного розвитку суспільства, створило ядерну й інші види зброї масового знищення, зіткнулося з безліччю постійно тліючих вогнищ насильства й конфліктів у світі. Тому народи світу ввійшли у XXI ст. з великою тривогою, розчаруваннями, невирішеними проблемами і, водночас, з новими і значними надіями, шукають нової парадигми розвитку й методів вирішення комплексу найскладніших проблем, які загрожують самому існуванню і подальшому розвитку людства [7; 11].

Значні зміни у XX ст. відбулися в таких важливих сферах, як медицина й охорона здоров'я, медичне право й етичні традиції.

У медичній науці XX ст. пов'язується з поглибленням розуміння суті здоров'я і хвороби, успіхами загальної біології, мікробіології, вірусології, імунології, вивченням нервової й ендокринної регуляції, спадковості та генетики; з поширенням на біологію й медицину досягнень науково-технічної революції. НТР сприяла переозброєнню медичної науки, впровадженню принципово нових

методів вивчення, діагностики й лікування захворювань. Прогрес був особливо відчутним у методології дослідження всіх медико-біологічних проблем [31; 32; 35].

У медичній практиці виникли принципово нові методи профілактики, діагностики і лікування багатьох хвороб, величезні досягнення здійснено в боротьбі з епідеміями й інфекційними захворюваннями, значних успіхів домоглися вчені та практики в хірургії, онкології, кардіології.

В організації охорони здоров'я головними підсумками ХХ ст. стали:

- визнання здоров'я соціальним правом людини;
- усвідомлення соціальної системності охорони здоров'я і її різномасштабних проблем;
- кардинальні реформи в управлінні й самоврядуванні цієї системи;
- розвиток міжнародного співробітництва в цій галузі.

У реформах охорони здоров'я проявилася певна історична логіка, найважливішими етапами яких стали 1918, 1948, 1971, 1978 і 2000 рр. [2].

1918 рік. Проголошення в Радянській Росії права народу на охорону здоров'я і відповідальності держави за його забезпечення, об'єднання «всієї медико-санітарної справи» під керівництвом Наркомздраву (першого у світі Міністерства охорони здоров'я), використання для вирішення медико-соціальних проблем усієї політичної сили держави (незважаючи на ослаблену економіку) й ентузіазму трудящих, вироблення нових принципів організації охорони здоров'я.

1948 рік. 1946—1948 рр. — націоналізація медичних установ та створення національної (державної) служби охорони здоров'я у Великобританії, створення в межах ООН Економічної і соціальної ради (ЕКОСОС), Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) і Дитячого фонду (ЮНІСЕФ).

У Статуті ВООЗ (1948 р.) зазначено: здоров'я — це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, на яке людина має повні права, а уряди несуть відповідальність за здоров'я своїх народів тощо.

Незважаючи на те, що в наступні десятиліття була зруйнована колоніальна система, світ розколовся на протилежні військово-політичні табори і почалася «холодна війна», в охороні здоров'я набуто досвіду спілкування та співробітництва між різними країнами, виявлялися міжнаціональні, регіональні й загальносвітові

медико-санітарні та соціальні проблеми. До останніх належать такі: глобальний епідагляд, розвиток і координація науки, охорона біосфери, виробництво й контроль лік, проблеми харчування, демографічна динаміка тощо.

ВООЗ і ЮНІСЕФ почали не тільки розширювати технічну допомогу країнам, що розвиваються, але й відігравати в забезпеченні медико-санітарного благополуччя країн і народів дедалі помітнішу інформаційну та науково-координаційну роль. У 60-ті й 70-ті рр. стали укладати міжурядові угоди щодо охорони здоров'я навіть між країнами з різними політичними системами.

Результати міжнародного співробітництва очевидні — успіхи в боротьбі з епідеміями, розуміння промислових забруднень навколишнього середовища (ґрунту, води, повітря) і загалом біосфери, демографічними проблемами та труднощами в забезпеченні продуктами харчування, виявлення соціальних проблем у різних сферах життя людини, зокрема охороні здоров'я й медицині. Однією з нових і надто небезпечних проблем є СНІД [20; 21; 30; 34].

Але проголошене право на здоров'я тривалий час залишалося лише правом. У країнах, що розвиваються, через надзвичайну бідність і низький рівень життя населення відсутні лікарські й інші медико-санітарні кадри, інфраструктура охорони здоров'я. У країнах, що розвиваються, спостерігалися труднощі у зв'язку з недостатністю асигнувань, відставанням у забезпеченні ліками й сучасним технічним оснащенням, недостатнім будівництвом і реконструкцією лікарень, низькою оплатою праці лікарів та інших працівників охорони здоров'я, затримками в освоєнні досягнень медичної науки тощо. І хоча в провідних медичних центрах допомога надається на достатньо високому рівні, розрив між потребами охорони здоров'я і її технічними можливостями, особливо на периферії, відчувається дедалі гостріше. Установлення нових, але технічно недостатньо забезпечених лікарняних ліжок у пристосованих приміщеннях, а також прискорена підготовка дедалі більшої кількості лікарів і медичних сестер лише частково компенсували недоліки, але не усували їх цілком. У промислово розвинених країнах медична допомога технічно досконаліша, збільшуються арсенал ліків, діагностичне й лікувальне устаткування.

Означені процеси багато в чому пов'язані з міграцією населення, яка спричиняє створення так званих мультиетнічних і мультикультурних прошарків, що ускладнює вирішення проблем охорони здоров'я [13; 15; 16; 18; 22; 25; 26–29; 33].

1971 рік. У 1971 р. прийняті важливі резолюції Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я щодо принципів національних систем охорони здоров'я, довгострокових планів та стратегії ВООЗ, обговорювалися питання про роль ВООЗ у науці, зміст «технічної допомоги» країнам, що розвиваються, довгострокові міжнародні медико-санітарні програми та ін.

Ставало дедалі очевиднішим, що епідемії та хвороби поширюються і дійсно «нерівномірний розвиток у різних країнах заходів у галузі охорони здоров'я й боротьби з хворобами, особливо із заразними, є загальною небезпекою» і що «здоров'я всіх народів є основним чинником у досягненні миру й безпеки і залежить від повного співробітництва окремих осіб та держав».

1978 рік, Алма-Атинська декларація. У 1973 р. у Всесвітній організації охорони здоров'я висловлено ідею про «первинну медико-санітарну допомогу», що розумілася як «зона першого контакту між людиною (родиною, громадою) й національними системами охорони здоров'я», як їх «невід'ємна складова», «головна функція» і «центральна ланка». Концепція докладно обговорена на міжнародній конференції ВООЗ і ЮНІСЕФ в Алма-Аті (6-12 вересня 1978 р.) за участю делегацій 134 країн та представників 67 міжнародних організацій, на якій прийнято Алма-Атинську декларацію і 22 рекомендації. У Декларації проголошено, що найважливішим завданням урядів, міжнародних організацій і всієї світової громадськості є «досягнення всіма народами світу до 2000 р. такого рівня здоров'я, що дозволить їм вести продуктивний у соціальному й економічному аспектах спосіб життя», і що головним інструментом для цього є розвиток національних систем охорони здоров'я, головною функцією, центральною ланкою та невід'ємною складовою яких є первинна медико-санітарна допомога. У рекомендаціях ці положення розгорнуті докладніше [2].

Висновки й рішення Алма-Атинської конференції були підтверджені Всесвітньою Асамблеєю охорони здоров'я, а потім Генеральною Асамблеєю ООН у 1979 р., а також іншими міжнародними і міждержавними угодами і деклараціями.

Найправильніших й далекоглядних висновків після Алма-Атинської конференції дійшли країни Західної Європи, які стали серйозно впроваджувати стратегію «Здоров'я для всіх до 2000 року», критерії в організації первинної медико-санітарної допомоги, явно випередивши не тільки країни, що розвиваються, але і США, а також СРСР з іншими країнами «соціалістичної співдружності».

Європейський регіон (близько 870 млн осіб у 51 державі) завжди посідав особливе місце, тому що в нього входили й азіатські народи (як республіки СРСР). На початку розвитку ВООЗ Європа ще була регіоном великих колоніальних держав. Після деколонізації їх вплив на країни, що розвиваються, і їх національну еліту зберігся, але до них же були висунуті й основні вимоги цих країн про зростаючу економічну і технічну допомогу. Задовольнити ці вимоги західноєвропейські країни просто не могли, але не могли і знехтувати цією відповідальністю [4; 5; 12].

Інтеграційні процеси в Західній Європі за умов існування безлічі різноманітних систем медичної практики, медичного страхування, університетської та приватної клінічної медицини, санітарно-карантинних і екологічних заходів змушували переосмислювати організацію багатьох традиційних медико-санітарних служб, потребували їх взаємодії. Виявлялося і підвищення соціальної активності широких верств населення. Європейське Бюро ВООЗ послідовно розробило цілі й стратегію «Здоров'я для всіх», розпочало збір і аналіз медико-соціальної статистики, а також моніторинг реформ служб та систем охорони здоров'я.

У США і, почасти, в Канаді медицина залишалася найдорожчою й марнотратною. Суспільство ще якось це витримувало, незважаючи на прояви кризи, а пріоритети надавалися іншим сферам — розвиткові медико-біологічних досліджень і медико-фармацевтичної промисловості, де успіхи США ставали дедалі очевиднішими.

Поступово людство визначило глобальну стратегію досягнення «Здоров'я для всіх» у ХХІ ст. Нині світове співтовариство висуває нові завдання сталого розвитку суспільства в гармонії з природою; формування гуманістичної парадигми; захисту і забезпечення прав людини й народів у всьому світі та, нарешті, досягнення у ХХІ ст. «Здоров'я для всіх».

Політика досягнення здоров'я для всіх у ХХІ ст. являє собою перспективне бачення цієї проблеми. У ній викладені глобальні пріоритети на перші два десятиліття нового століття. Відповідно до них сформульовані завдання, які, з одного боку, визначають конкретні цілі, а з іншого — умови для досягнення й підтримки якомога вищого рівня здоров'я. Таким чином, «Здоров'я для всіх» — це ідеологія, наукове обґрунтування тих практичних дій, що повинні і можуть сприяти послідовному поліпшенню стану здоров'я людей [11; 12; 17].

Завдання «Здоров'я для всіх» підтверджене 51-ою Всесвітньою асамблеєю охорони здоров'я, що заснувала на відповідній

дповіді (A51/5) розробку майбутньої політики ВООЗ і держав. У прийнятій 16 травня 1998 р. «Всесвітній декларації з охорони здоров'я» Асамблея врочисто підтвердила чинність принципу, що найвищий досяжний рівень здоров'я є одним з основних прав кожної людини і стосовно здоров'я всі мають рівні права, обов'язки й відповідальність.

У Декларації підтверджуються: поліпшення здоров'я і добробуту людей як мета соціального й економічного розвитку; важливість зменшення соціальної й економічної нерівності для поліпшення здоров'я всього населення; етичних концепцій рівності, солідарності і соціальної справедливості; необхідність здійснення політики досягнення здоров'я для всіх на ХХІ ст. через відповідні регіональні і національні політики й стратегії.

Декларація охорони здоров'я підтверджує взаємозалежність усіх країн, громад, родин і окремих осіб у їх діяльності щодо досягнення здоров'я для всіх. Співтовариство держав діятиме спільно заради усунення загальної загрози здоров'ю й зміцнення загального добробуту. Із закликом підтримати концепцію «Здоров'я для всіх» у ХХІ ст. і об'єднати зусилля для її здійснення Асамблея звертається до всіх народів і установ.

Всесвітня Організація охорони здоров'я сформулювала в межах програми «Здоров'я для всіх» у ХХІ ст. 10 головних завдань:

- посилення справедливості щодо здоров'я та поліпшення можливостей для виживання й підвищення якості життя;
- протидія глобальним тенденціям стосовно п'яти основних пандемій — інфекційних хвороб, неінфекційних захворювань, травматизму і насильства, алкоголізму й наркоманії, паління;
- повне або часткове виліковування певних хвороб (поліомієліт та ін.);
- поліпшення доступу до водопостачання, санітарії, харчових продуктів і житла, до комплексної, якісної медико-санітарної допомоги;
- сприяння здоровому і протидія нездоровому способам життя;
- підтримка наукових досліджень у галузі охорони здоров'я;
- упровадження глобальних і національних систем медичної інформації та епідеміологічного нагляду;
- розробка, здійснення й моніторинг політики досягнення «Здоров'я для всіх» у країнах світу [6; 8; 13; 16; 22; 24; 33].

Це свідчить, що нинішні реформи охорони здоров'я в США, Великобританії, країнах Східної і Західної Європи й інших

регіонах світу здійснюються не в різних напрямках і не до подальшої комерціалізації медицини, а інтеграції, системного розвитку, «сходяться» до деякої загальної точки з урахуванням соціальної (й етичної) відповідальності держав і тих закономірностей, які сформульовані в Алма-Аті 37 років тому.

Отже, ідея й стратегія «Здоров'я для всіх» підтверджують невід'ємне право людини на здоров'я, відповідальність людини і всього суспільства за реальне забезпечення цього права, системний розвиток охорони здоров'я, співробітництва у формуванні глобальної системи охорони здоров'я, а також моніторинг просування до цієї перспективної цілі.

У вирішенні основних проблем концепції «Здоров'я для всіх» значну роль відіграли рішення Європейського регіонального бюро ВООЗ, які передбачали, що глобальна політика досягнення здоров'я для всіх має здійснюватися за допомогою проведення відповідної регіональної та національної стратегій.

У прийнятому у вересні 1998 р. Документі Європейського регіонального бюро ВООЗ зазначено, що країни Європейського регіону перебувають на винятково важливому етапі своєї історії. Минуло ХХ ст., перша половина якого позначилася двома руйнівними світовими війнами, а останні роки — збройними конфліктами і проявами несправедливості та нерівноправності в питаннях охорони здоров'я. Проте нині збройні конфлікти порідшали, а криза охорони здоров'я в східній частині регіону досягла своєї кульмінації. Сподіваємося на те, що ХХІ ст., можливо, стане першим століттям в історії європейського регіону, коли основні зусилля спрямовуватимуться на цілі гуманітарного розвитку.

21 завдання ХХІ ст. З часу свого введення в 1980 р. політика досягнення здоров'я для всіх забезпечувала всеосяжні межі для діяльності щодо поліпшення здоров'я в Європейському регіоні і мала істотний вплив на охорону здоров'я. Відгуком на запити ХХІ ст., сформульовані у Всесвітній декларації з охорони здоров'я, стало прийняття нової Європейської стратегії з досягнення здоров'я для всіх — «Здоров'я — 21». Переглядаючи й удосконалюючи 38 регіональних завдань з досягнення здоров'я для всіх і зважаючи на минулий досвід і нові завдання, в межах програми «Здоров'я — 21» ставиться і визначається 21 завдання на ХХІ ст. Вони не є остаточним переліком розпоряджень, але разом визначають суть регіональної стратегії. У цьому документі набули відображення питання, пов'язані з глобальними цінностями, завданнями і стратегіями «Здоров'я для всіх», актуальні проблеми

охорони здоров'я в регіоні, а також політичні й соціально-економічні зміни, що відбуваються в ньому. «Здоров'я — 21» надає керівникам усіх рівнів етичні й наукові основи для оцінки впливу на здоров'я політики, яку вони здійснюють. Таким чином, формулюються вимоги до будь-якої соціальної діяльності всіх секторів і прошарків суспільства [6; 8; 9; 24].

Таким чином, політика «Здоров'я для всіх» ґрунтується на трьох основних етичних цінностях:

- визнання здоров'я найважливішим правом людини;
- справедливість у питаннях здоров'я і його охорони й дієва солідарність країн та груп населення всередині країн з цих питань;
- участь у діяльності з охорони здоров'я і відповідальне ставлення до неї всіх прошарків та секторів суспільства [6; 8; 9; 24; 33].

Плануючи настільки масштабну роботу, слід сформулювати основні регіональні принципи й умови, від дотримання яких багато в чому залежатиме її ефективність. Ідея міжсекторального підходу до проблем здоров'я населення потребує створення адекватної організаційної структури світу — можливо, Національних інститутів здоров'я. Основним завданням останніх можуть бути: розробка науково обґрунтованої політики у сфері зміцнення й охорони здоров'я населення з урахуванням регіональної специфіки ситуації; розробка відповідно до рекомендацій ВООЗ національної програми «Здоров'я для всіх», що поєднує зусилля різних галузей і відомств щодо критеріїв здоров'я; створення системи моніторингу здоров'я населення; об'єктивне інформування керівних органів своїх країн (президент, уряд, парламент, рада безпеки, глави адміністрацій суб'єктів федерацій та ін.) стосовно стану, тенденцій та прогнозу здоров'я населення, про необхідні заходи для поліпшення ситуації.

Таким чином, у процесах трансформації герменевтики охорони та зміцнення здоров'я земної спільноти важливу роль відіграють духовні, соціокультурні аспекти, які сприяють створенню безпечних екологічних умов для охорони та зміцнення здоров'я землян. Людство починає усвідомлювати необхідність збереження природи, безпечного екологічного середовища для подальшого існування сучасної цивілізації та її культури. Саме реалізація концепції «Здоров'я для всіх» має слугувати запорукою створення соціокультурних, економічних та екологічно безпечних умов майбутнього людської спільноти. Особливо це актуально нині для України, яка

опинилася в складному воєнно-економічному, культурно-політичному та гуманітарно-екологічному стані.

Список використаних джерел

1. Агаджанян Н. А. Экология человека : избр. лекции / Н. А. Агаджанян, В. И. Торшин. — М. : Крук, 1994. — 402 с.
2. Аналитическая справка о проблемах глобальной стратегии Всемирной организации здравоохранения по достижению здоровья для всех в XXI веке. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.concept.com.ru/law/law02/law02s21.html#r2>. — Загл. с экрана.
3. Аршавский Н. А. Физиологические механизмы и закономерности индивидуального развития / Н. А. Аршавский. — М. : Наука, 1992. — 196 с.
4. Бехтерев В. М. Личность и условия ее развития и здоровье / В. М. Бехтерев. — 2-е изд. — СПб. : Изд-во К. Л. Риккера, 1995. — 234 с.
5. Брехман И. И. За всенародное движение «Здоровый мир» / И. И. Брехман // Тезисы докладов на III национальном конгрессе по профилактической медицине и валеологии. — СПб., 1996. — С. 3.
6. Космическая техника / под ред. К. Гэтланда. — М. : Мир, 1986. — 312 с.
7. Пахомов Ю. Н. Пути и перепутья современной цивилизации / Ю. Н. Пахомов, С. Б. Крымский, Ю. В. Павленко ; НАН Украины, Ин-т мировой экономики и междунар. отношений, Благотворит. фонд содействия развитию гуманит. и экон. наук. — Киев, 1998. — 432 с.
8. Споры о будущем : окружающая среда. — М. : Мысль, 1983. — 282 с.
9. Федоров Е. К. Экологический кризис и социальный прогресс / Е. К. Федоров. — Л. : Гидрометеиздат, 1977. — 216 с.
10. Фромм Э. Здоровое общество / Э. Фромм // Психоанализ и культура. — М., 1995. — С. 51–52.
11. Шейко В. М. Историчні аспекти екологічного погляду на глобальну енергетичну систему / В. М. Шейко // 36. наук. пр. Сер. Історія та географія / Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. — Харків, 2000. — Вип. 5. — С. 80–89.
12. Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX — початок XXI ст.) : монографія : в 2 т. / В. М. Шейко. — Харків : Основа, 2001. — Т. 2. — 400 с. — Бібліогр.: 866 назв.
13. Ashford L. S. New Perspectives on Population Lessons from Cairo / L. S. Ashford // Population Bulletin. — Washington (DC) : Population Reference Bureau, 1995. — Vol. 50, № 2.
14. Braudel F. The Structures of Everyday Life Civilization and Capitalism / F. Braudel. — 15th—18th Centuries. — New York : Harper & Row, 1981.
15. Castles S. The Age of Migration International Population in the Modern World / S. Castles, M. J. Miller. — New York : Guilford Press, 1993.

16. Commoner B. Making Peace with the Planet / B. Commoner. — New York : New Press, 1992.
17. Crosby A. The Columbian Exchange Biological and Cultural Consequences of 1492 / A. Crosby. — Westport (CT) : Greenwood Press, 1972.
18. Ehrlich P. The Population Explosion / P. Ehrlich, A. Ehrlich. — New York : Doubleday, 1992.
19. Garrett L. The Coming Plague / L. Garrett. — New York : Farrar, Straus & Giroux, 1994.
20. Giddens A. The Consequences of Modernity / A. Giddens. — Stanford : Stanford University Press, 1990.
21. Granger A. Desertification / A. Granger. — Earthscan, 1986. — 186 p.
22. Harper C.L. Environment and Society Human Perspectives on Environmental Issues / C.L. Harper. — Upper Saddle River (NJ) : Prentice Hall, 1995.
23. Hobhouse H. Seeds of Change Five Plants That Transformed Mankind / H. Hobhouse. — New York : Harper & Row, 1987.
24. International Politics Of Climate Change : Key Issues And Critical Actors / ed. Gunnar Fermann. — Scandinavian University Press, 1997. — 472 p.
25. McFalls J.J. Population. A Lively Introduction / J. J. McFalls // Population Bulletin. — Washington (DC) : Population Reference Bureau, 1995. — Vol. 46, № 2.
26. McNeill W.H. Plagues and Peoples / W. H. McNeill. — New York : Anchor Books, 1987.
27. Moffett G.D. Critical Masses. The Global Population Challenge / G.D. Moffett. — New York : Penguin, 1994.
28. Myers N. Scarcity or Abundance. A Debate on the Environment / N. Myers, J.L. Simon. — New York (W.W.) : Norton, 1992.
29. Population and Environment : Rethinking the Debate / eds. : Lourdes M. Anzpe et.al. — Boulder (CO) : Westview Press, 1994.
30. Rosenau J.N. New Dimensions of Security : The Interaction of Globalizing and Localizing Dynamics / J.N. Rosenau // Security Dialogue. — 1994. — Vol. 25.
31. Shilts R. And the Band Played On / R. Shilts. — New York : St Martin's Press, 1987.
32. Tannahill R. Food in History / R. Tannahill. — New York : Crown Publishers, 1988.
33. The Future Population of the World What Can We Assume? / ed. Lutz Wolfgang. — Zaxenburg : Austria International Institute for Applied Systems Analysis, 1996.
34. Toffler A. The Third Wave / A. Toffler. — Toronto, 1980.
35. World Commission on Environment and Development. Our Common Future. — Oxford : Oxford University Press, 1987.

References

1. Agadzhanian N.A. Ekologiya cheloveka : izbr. leksiya / N.A. Agadzhanian, V.I. Torshin. — M. : Kruk, 1994. — 402 s.

2. Analiticheskaiia spravka o problemakh globalnoi strategii Vsemirnoi organizatsii zdavookhraneniia po dostizheniiu zdorovia dlia vsekh v XXI veke. [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupa : <http://www.concept.com.ru/law/law02/law02s21.html#r2>. — Zagl. s ekrana.
3. Arshavskii N. A. Fiziologicheskie mekhanizmy i zakonomernosti individualnogo razvitiia / N. A. Arshavskii. — M. : Nauka, 1992. — 196 s.
4. Bekhterev V. M. Lichnost i usloviia yeio razvitiia i zdorovie / V. M. Bekhterev. — 2-e izd. — SPb. : Izd-vo K. L. Rikhera, 1995. — 234 s.
5. Brekhman I. I. Za vsenarodnoe dvizhenie «Zdorovy mir» / I. I. Brekhman // Tezisy dokladov na III natsionalnom kongresse po profilakticheskoi meditsine i valeologii. — SPb., 1996. — S. 3.
6. Kosmicheskaiia tekhnika / pod red. K. Getlanda. — M. : Mir, 1986. — 312 s.
7. Pakhomov Iu. N. Puti i pereputia sovremennoi tsivilizatsii / Iu. N. Pakhomov, S. B. Krymskii, Iu. V. Pavlenko ; NAN Ukrainy, In-t mirovoi ekonomiki i mezhdunar. otnoshenii, Blagotvorit. fond sodeistviia razvitiu gumanit. i ekon. nauk. — Kiev, 1998. — 432 s.
8. Spory o budushchem : okruzhaiushchaia sreda. — M. : Mysl, 1983. — 282 s.
9. Fedorov E. K. Ekologicheskii krizis i sotsialnyi progress / E. K. Fedorov. — L. : Gidrometeoizdat, 1977. — 216 s.
10. Fromm E. Zdorovoe obshchestvo / E. Fromm // Psikoanaliz i kultura. — M., 1995. — S. 51–52.
11. Sheiko V. M. Istorychni aspekty ekolohichnogo pohliadu na hlobalnu enerhetychnu systemu / V. M. Sheiko // Zb. nauk. pr. Ser. Istorii ta heohrafiia / Kharkiv. derzh. ped. un-t im. H. S. Skovorody. — Kh., 2000. — Vyp. 5. — S. 80–89.
12. Sheiko V. M. Kultura. Tsyvilizatsiia. Hlobalizatsiia (kinets XIX — pochatok XXI st.) : monohrafiia : v 2 t. / V. M. Sheiko. — X. : Osnova, 2001. — T. 2. — 400 s. — Bibliohr.: 866 nazv.
13. Ashford L. S. New Perspectives on Population Lessons from Cairo / L. S. Ashford // Population Bulletin. — Washington (DC) : Population Reference Bureau, 1995. — Vol. 50, № 2.
14. Braudel F. The Structures of Everyday Life Civilization and Capitalism / F. Braudel. — 15th—18th Centuries. — New York : Harper & Row, 1981.
15. Castles S. The Age of Migration International Population in the Modern World / S. Castles, M. J. Miller. — New York : Guilford Press, 1993.
16. Commoner B. Making Peace with the Planet / B. Commoner. — New York : New Press, 1992.
17. Crosby A. The Columbian Exchange Biological and Cultural Consequences of 1492 / A. Crosby. — Westport (CT) : Greenwood Press, 1972.
18. Ehrlich P. The Population Explosion / P. Ehrlich, A. Ehrlich. — New York : Doubleday, 1992.
19. Garrett L. The Coming Plague / L. Garrett. — New York : Farrar, Straus & Giroux, 1994.

20. Giddens A. The Consequences of Modernity / A. Giddens. — Stanford : Stanford University Press, 1990.
21. Granger A. Desertification / A. Granger. — Earthscan, 1986. — 186 p.
22. Harper C.L. Environment and Society Human Perspectives on Environmental Issues / C.L. Harper. — Upper Saddle River (NJ) : Prentice Hall, 1995.
23. Hobhouse H. Seeds of Change Five Plants That Transformed Mankind / H. Hobhouse. — New York : Harper & Row, 1987.
24. International Politics Of Climate Change : Key Issues And Critical Actors / ed. Gunnar Fermann. — Scandinavian University Press, 1997. — 472 p.
25. McFalls J.J. Population. A Lively Introduction / J. J. McFalls // Population Bulletin. — Washington (DC) : Population Reference Bureau, 1995. — Vol. 46, № 2.
26. McNeill W.H. Plagues and Peoples / W. H. McNeill. — New York : Anchor Books, 1987.
27. Moffett G.D. Critical Masses. The Global Population Challenge / G.D. Moffett. — New York : Penguin, 1994.
28. Myers N. Scarcity or Abundance. A Debate on the Environment / N. Myers, J.L. Simon. — New York (W.W.) : Norton, 1992.
29. Population and Environment : Rethinking the Debate / eds. : Lourdes M. Anzpe et.al. — Boulder (CO) : Westview Press, 1994.
30. Rosenau J.N. New Dimensions of Security : The Interaction of Globalizing and Localizing Dynamics / J.N. Rosenau // Security Dialogue. — 1994. — Vol. 25.
31. Shilts R. And the Band Played On / R. Shilts. — New York : St Martin's Press, 1987.
32. Tannahill R. Food in History / R. Tannahill. — New York : Crown Publishers, 1988.
33. The Future Population of the World What Can We Assume? / ed. Lutz Wolfgang. — Zaxenburg : Austria International Institute for Applied Systems Analysis, 1996.
34. Toffler A. The Third Wave / A. Toffler. — Toronto, 1980.
35. World Commission on Environment and Development. Our Common Future. — Oxford : Oxford University Press, 1987.

■ UDC 351.773:502.211

**TRANSFORMATION OF HERMENEUTICS OF THE SYSTEM
OF PROTECTION AND IMPROVEMENT OF PEOPLE' S HEALTH:
SOCIO-CULTURAL AND ECOLOGICAL ASPECTS**

Sheyko V.M., Doctor of Historical Sciences, Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
rector@ic.ac.kharkov.ua

The aim of this paper is the morphological analysis of traditions and ways of transformation processes interpretations in the system of

protection and improvement of health of the international community on the basis of evolution of socio-cultural and ecological aspects.

Research methodology. The problem of evolution of the system of protection and improvement of people's health, its socio-cultural and environmental conditionality are examined taking into account one of the integral principles and methods of morphology of culture, i.e. hermeneutics which significantly fill in a set of the culturological principles and methods of up-to-date research of the current problems of humanitaristics.

Results. It is proved that it is impossible to consider hermeneutics of transformation processes of the system of protection and improvement of people's health without examining socio-cultural and ecological aspects. It has been shown that it is immaterial socio-cultural and ecological conditions that contribute to implementation of the programs "Health for All People".

Novelty. The results of the research of this subject taking into account one of the key methods of morphology of culture, i.e. hermeneutics makes it possible to confirm the core significance of the culturological factor in examining the archetype of "health" as a product which is not only natural, but also dependent to a large extent upon the socio-cultural, economic, ecological, political and economic conditions of world civilization, including Ukraine.

The practical significance. The results of the analysis of various interpretations by different authors concerning the transformation of the system of protection and improvement of people's health in certain socio-cultural and ecological conditions have proved their practical significance. Firstly, while studying the subject stated above the author has added some new methods and principles of research from the reserve of the morphology of culture to the existing ones. Secondly, the results of this research can be used in further scientific study of the subject as well as for improvement and development of the system of health protection, socio-cultural and ecological environment of the modern world people.

Надійшла до редколегії 12.02.2015 р.